

Araştırma Makalesi/ Research Article

Doğu Karadeniz Türkülerinde Cinsellik

İsmail Özbay*

(ORCID: 0009-0009-9231-3840)

Makale Gönderim Tarihi

29.11.2024

Makale Kabul Tarihi

26.12.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Özbay, İ., “Doğu Karadeniz Türkülerinde Cinsellik”, *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6/2 (Aralık 2024), 331-345.

APA: Özbay, İ. (2024). Doğu Karadeniz Türkülerinde Cinsellik. *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6(2) (Aralık 2024): 331-345.

Öz

Edebî ürünler, ait oldukları toplumların yaşantılarını ve düşünce tarzlarını aktarmaktadır. Halk şiirinin en yaygın türlerinden biri olan türküler de bu aşamada önemli bir işleve sahiptir. Türkülerde birçok toplumsal olaya, bireysel duygulara, somut öğelere yer verilmektedir. Lirik, satirik, pastoral, olaya dayalı türküler; tören, meslek ve oyun türküleri ön plana çıkmaktadır. Birçok farklı türde yer alan cinsel çağrışımlı sözler de türkülerde sıklıkla konu edilmektedir. Yapılan çalışmada TRT THM Repertuarı kaynak olarak alınmaktadır. Bu kaynakta yer almayan bölge türkülerine çalışmada yer verilmemiş olup çalışma Doğu Karadeniz illeriyle sınırlandırılmıştır. Tespit edilen türküler incelenirken metin merkezli çalışma yürütülmüştür. Çalışma neticesinde belirlenen cinsel çağrışımlı sözler tasnif edildiğinde belirlenen ifadelerin bedensel unsurlar, karşılıklı davranışlar ve istekler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Türkülerde yer alan bu ifadelerin verilisinde çoğu zaman doğrudan bir aktarım olmamakta kapalı bir anlatım tercih edilmektedir. Bunda toplumsal normların etkili olduğu varsayılmaktadır. Türkülerin önemli bir kısmı erkek ağızından söylene de kadın ağızlı türkülere

* Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye, saylanisml@gmail.com.

Ph.D. Candidate, Kocaeli University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Turkey.

de rastlanılmaktadır. Bu aşamada söyleyici rolündeki kadın ve erkeğin toplumsal statüsünün de dikkate alınmasının eserin yorumlanmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsellik, Türkü, Kadın, Erkek, Karadeniz.

Sexuality in Eastern Black Sea Folk Songs

Abstract

Literary products convey the lives and ways of thinking of the societies to which they belong. At this stage folk songs, one of the most common types of folk poetry, have an important function. Folk songs include many social events, individual emotions and concrete elements. Lyrical, satirical, pastoral, event-based folk songs; ceremonial, professional and game folk songs come to the fore. Sexual connotations in many different genres are also frequently mentioned in folk songs. In this study, TRT THM Repertoire is taken as a source. Regional folk songs that are not included in this source are not included in the study so the study is limited to the Eastern Black Sea provinces. While analysing the identified folk songs, a text-centred study was carried out. When the sexually connotative words determined as a result of the study are classified, it is seen that the determined expressions focus on bodily elements, mutual behaviours and desires. In the presentation of these expressions in folk songs, there is often no direct transmission, a closed expression is preferred. It is assumed that social norms are effective in that. Although a significant portion of the folk songs are sung by men, there are also folk songs with performed by women. At this stage, it is thought that taking into account the social status of men and women in the role of the singer will contribute to the interpretation of the work.

Keywords: Sexuality, Turkish, Woman, Man, Black Sea.

Giriş

Öznesi olan insan ve toplum üzerinden ürünlerini ortaya koyan edebiyat için konu sınırlaması yapmak neredeyse imkânsızdır. İnsanoğlunun yaşantısında yer alan her şey edebiyat için kaynak olma özelliği taşımaktadır. Edebî ürünler, kurgusal bir düzlemde insanların duygularına tercümanlık, yaşadıklarına şahitlik etmektedir. Edebî eserlerin yorumlanması ve değerlendirilmesi noktasında eseri oluşturan tarafların aktif bir şekilde sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Türküler için de aynı durum geçerlidir. Türkü yakan, söyleyen, dinleyen halk; kültürel kodlarını, toplumsal iletilerini

aktarmada türkülerini bir vasıta olarak görmektedir. Anlaşılmak, anlamak ve bunları dile getirmek isteyen insanoğlu için türküler de bu aşamada fazlasıyla tercih edilmektedir.

Müzik eserleri, sadece sestten ibaret olmayıp oluştuğu sosyal yapı ve kültürden de etkilenmektedir. Birçok müzik eseri, ait olduğu kültürün simgeler ve davranışlar şeklinde kendini ifade etmesi biçiminde ortaya çıkmaktadır.¹ Türküler, “duygusal dışı vurum” un doğal bir sonucudur. Türkülerin ezgiyle beslenen yapısı da insanlar üzerinde meydana getirdiği etkinin ve duygu yoğunluğunun artmasını sağlamaktadır.

Pertev Naili Boratav, türkünün halk şiirinin ezgili söylenen çeşitlerini göstermekte kullanıldığını; şarkı, deyiş, deme, hava, ağıt adlarının da türkü yerine tercih edildiğini belirtmektedir.² Bu da türkünün kullanım sahasının ve yaygınlığının fazla olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Türkü sözcüğünün Türki sözcüğünden türediği yönünde görüş birliği mevcuttur. “Türke has, Türke ait” anlamına gelen bu kelime zamanla türkü şekline dönmüştür.³ Şemsettin Sami, M. Fuat Köprülü ve Ahmet Talat Onay; türkü tanımlarını ortaya koyarken üç kelime üzerinde mutabık kalmışlardır. Bu kelimeler; “Türk, ahenk ve şarkı”dır. Şarkı, divan edebiyatında karşımıza çıkmaktadır. Türkü bu bağlamda halkın şarkısı olma rolünü üstlenmektedir. Halk şiirinin ölçü üzerine kurulu ahenkli yapısı türküde müzik ile de beslenerek daha da zengin bir hâle gelmektedir.⁴

Halk, birçok duygusunu ortaya koyarken türkü formunu tercih etmiştir. Bu da türün özelliklerinin ve sınırlarının tespitini zorlaştırmıştır. Öcal Oğuz,⁵ türkünün biçimsel özellikleri bakımından belirli bir şekli olmadığına, türküde ezgi ve konu birlikteliğinin sağlanamadığına dikkat çekmektedir. Ayrıca türkünün Türklere ait bir ezgi olduğunu bir nazım şekli ya da türünün adı olamayacağını, ezgili olan türlerin hepsinin türkü olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir.

¹ Feyzan Göher Vural, “Türk Kültürünün Aynası: Türküler” Journal New World Sciences Academy, 6/3 (2011), s. 398.

² Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, 1992, s. 50.

³ Doğan Kaya, Anonim Halk Şiiri, Ankara, 1998, s. 131.

⁴ Vural, age, s. 399.

⁵ Öcal Oğuz, Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam, Ankara, 2001, s. 16.

Türkünün nerede ve nasıl doğduğuna dair kesin ifadeler rastlanmamaktadır. Yapılan değerlendirmeler öngörü ve tahmin üzerinden ortaya konmaktadır. Farklı kaynaklarda konuyla ilgili farklı değerlendirmelere rastlanmaktadır. M. Ragıp Gazimihal⁶, bu konudaki görüşlerini Köprülü'den hareketle Asya'daki atalarının kurt ulmasına benzer bir sesle ve ahenkle kopuz eşliğinde türkü söylediklerini belirterek açıklamaktadır. Eflatun Cem Güney ise oldukça geniş bir sahaya yayılan türkülerin kökeni dair yapılacak değerlendirmelerin doğru olmayacağını dile getirerek bu görüşe karşı çıkmaktadır.⁷

Türkü ile ilgili yukarıda da bir kısmına yer verilen görüşler, türkünün Türklere ait bir tür olduğu, birçok farklı konuyu ele aldığı, biçimsel özelliklerinin ve sınıfsal yerinin tam olarak tespit edilemediği sonucunu vermektedir. Önemli olan bu türün halka estetik ve duygusal doyum yaşatmasıdır. Halk edebiyatı metinlerinin biçim ve tür ile ilgili tasnif problemleri türkülerini de içermektedir. Türkü, devamlık bakımından anonim halk edebiyatı ürünleri arasında önemli bir yere sahiptir. Âşık tarzı şiir geleneğinde de bu birçok isim farklı konularda türkü formunda eserler ortaya koymaktadır. Âşık sadece türküyü söylemekle kalmamakta kimi zaman türküyü kaynaklık eden olayı da aktarmakta bu da eserin dinleyendeki etkisinin artmasını sağlamaktadır. Türkünün geniş kitlelere seslenmek hususunda daha işlevsel olduğu bir gerçektir. Aynı şeyi mani, ninni, ağıt gibi türlerde görememekteyiz. Ninni çocukları uyuturken, ağıt ise ölüm üzerine söylenmektedir. Türküler ise birçok farklı konuyu ele alabilmekte, insanların duygularına seslenebilmektedir.

Türkülerde Cinsellik Üzerine

İnsan psikolojik ve fizyolojik bir bütünlüğe sahiptir. Bunu koruyabilmesi kaliteli bir yaşam sürmesinde oldukça etkili olmaktadır. Edebiyat bu noktada insanoğlunun duygusal yönüne verdiği katkı ile ele alınmalıdır. İnsan üzerine temellenen edebiyat için insanın söylemek ve dile getirmek istediği her şey önemlidir. Oluş amacı da bu durum üzerine şekillenmektedir. Edebiyatın ortaya koyduğu öznel tavır, sahip olduğu özgür yapı, meydana getirdiği etki insanoğlu için

⁶ Mahmut Ragıp Gazimihal, Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz, İstanbul, 2006, s. 35-36.

⁷ Ali Yapıcı, Halk Şiirinde Türkü, Ankara, 2007, s. 50.

edebiyatı kendini ifade etmesinde kullanışlı ve aktif bir yapıya bürümüştür.

Cinsellik, sadece biyolojik bir süreç değildir. Bunun yanı sıra iki cinsin ilişkilerinin, toplumsal rollerinin belirlendiği bir süreçtir. Cinsiyet kültürü de toplumdaki cinsiyete yönelik nitelermeleri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Kadına ve erkeğe yüklenen roller zamanla toplumun doğruları olarak belirlenmiştir. Türkülerde karşı cinse yönelik sözler, mesajlar, ima ve beklentiler yadsınamayacak kadar fazladır.⁸

Çoğu zaman toplumsal normların ve etkileşimin baskısına maruz kalan insanoglu için edebiyat duygusal bir kaçış ve arayış sahası olma özelliğine sahiptir. Bu aşamada edebî eser, insanın bireysel yönünün yanında toplumsal kimliğini de ortaya koymaktadır. Özellikle toplum tarafından konuşulması ve dillendirilmesi zor olan konuların aktarımında edebiyat çözüm önerileri sunmaktadır.

Edebî eserlerde, kimi zaman duyguların etkisinin arttırmak kimi zaman esere derinlik katmak için çeşitli çözüm yolları ortaya konmaktadır. Doğrudan ifade edilmesinden utanılacak, rahatsızlık duyulacak durum ya da kelimelerin yerine başka kelimelerin kullanılması isteği “örtmece”yi doğurmaktadır. Bu durum özellikle cinsellik gibi toplum tarafından konuşulması tabu kabul edilen konularla ilgili birçok eş anlamlı kelimenin türemesine vesile olmaktadır. Bu eş anlamlı kelimeler, özellikle kadın ve erkek uzuvları, kadınlık halleri, kadın tipleri üzerinedir.⁹

Türk edebiyatında cinsellik barındıran unsurlara fazlasıyla rastlanmaktadır. Metinler incelendiğinde cinselliğin eserlerdeki sıklığının değişen toplumsal yapı ve kültürel değerlerle bağlantılı olduğu görülmektedir. Özellikle Batılılaşma hareketleri sonrasında ortaya çıkan ürünlerin konuya karşı daha rahat bir tavır sergilemesi bu durumu destekler niteliktedir. Hitap edilen kitlenin eğitim düzeyi, sanata bakış açısı, beslendiği kültürel kaynaklar cinselliğin eserlerdeki ele alınış şeklinde ortaya konan farklılıkların ana etmenidir.

⁸ Feyzan Göher Vural, Serenat İstanbullu, “Cinsel Çağrışımlı Türkü Sözlerinin Bölgelere Göre Dağılımı”, *Turkish Studies*, 11/18 (2016). s. 83-84.

⁹ Adem Aydemir, “Divanü Lügati’t Türk’te Aşk ve Cinsellik Üzerine”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5/2 (2012), s. 17.

Divan şiiri; saray, yüksek zümre, Osmanlı, havas edebiyatı gibi isimlerle de anılmaktadır. Bu, hitap ettiği kitlenin düzeyi hakkında bilgi vermektedir. İmaj dünyasını soyut bir yapı üzerine kuran divan şiiri için mazmunlar ilgili malzemeyi sunmaktadır. Soyut bir içeriğe sahip olması divan şairinin yazarken rahat bir tavır içinde olmasını sağlamaktadır. Divan şiirinin ortaya koyduğu anlam derinliği, şairin toplum tarafından dile getirilmesi tehlikeli olan konuları ele alması bakımından daha cesur davranmasını sağlamaktadır.

Maksad şem'î münevver oldı

Sandûk-ı emel dür ile doldı.

Verilen beyitteki "maksad mumunun yanmasıyla emel sandığının inci ile dolması" tasvirini, Mecnûn'un babasının mumunun (cinsel organının) münevver olmasıyla (aktif hale gelmesiyle) emel sandığı (rahim), inci (sperm) ile dolmuştur şeklinde ifade edilmektedir.¹⁰

Halk şiiri ise divan şiirinin tersine daha somut bir yapıya sahiptir. Bu da halk şairinin hareket alanını kısıtlasa da halk şairi özellikle bedensel unsurlar üzerinden konuya bir yorum getirmektedir.

Dadaloğlu'm der ki be ne yapayım

Hangi din hak ise ona tapayım

Eğil de bir al yanaktan öpeyim

Beri dur da nazlı dilber beri dur¹¹

Halk şiirinde de âşığa karşı hissedilenlerin aktarımında cinsel unsurlardan yararlanılmıştır. Ortaya konanlar salt bir cinsellik ifadesi değildir.

Cinsellik, toplum nezdinde özellikle 20. yüzyıla kadar gelen süreçte konuşulması ve dile getirilmesi tehlikeli bir konu olarak görülmektedir. Batılılaşma hareketleri, toplumsal değişim süreçleri cinsellik üzerindeki baskının git gide azalmasına neden olmaktadır. Cinsellik de diğer konularla eş değer bir kabul görme seviyesine ulaşmaktadır. Özellikle

¹⁰ Fatih Usluer, "Aşk Mesnevîlerinde Cinsellik Mazmunları", *Electronic Turkish Studies*, 2/4 (2007), s. 798.

¹¹ Hulusi Geçgel, "Türk Edebiyatında Erotizm Teması Üzerine", *Hayal dergisi*, 19 (2006), s. 2.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı ortaya konan özgür ve demokratik ortamda çok daha rahat hareket etme imkânına sahip olmaktadır.

Modern Türk şiirinin en önemli isimlerinden biri olan Yahya Kemal, “Vuslat” adlı şiirinde sevişmeyi, cinsel birleşmeyi anlatmaktadır:

Bir uykuyu cananla beraber uyuyanlar,
Varlıkta bütün zevki o cennette duyanlar,
Dünyayı unutmuş bulunurken o sularda,
-Zalim saat ihmal edilen vakti çalar da-
Bir an uyanırlarsa leziz uykularından,
Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan.
Bir faciadır böyle bir âlemde uyanmak,
Günden güne hicranla bunalmış gibi yanmak.
Ey talih! Ölümden de beterdir bu karanlık;
Ey aşk! O gönüller sana mal oldular artık;
Ey vuslat! O âşıkları efsununa ram et!
Ey tatlı ve ulvi gece! Yıllarca devam et!¹²

Divanü Lügati't Türk'ten bu yana ortaya konan eserler incelendiğinde her dönemde cinsel çağrışım uyandıran sözlere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Bu noktada dikkat çeken nokta özellikle Cumhuriyet dönemi sonrasında cinselliğin çok daha açık bir şekilde ifade edilmesidir. Divan şiiri ve halk şiirinde ise cinselliğin çoğunlukla çok daha kapalı bir şekilde ifade edildiği görülmektedir. Bu durumun yorumlanması noktasında toplumun geçirdiği sosyolojik değişimin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Cinsel Çağrışımlı Sözler Barındıran Türküler

Araştırmada 276 tane Doğu Karadeniz (Rize-Trabzon-Giresun-Ordu) türküsü TRT THM Repertuarı kaynak alınarak incelendi. Bunun dışındaki yöre türküleri çalışmaya dâhil edilmemekte, doğrudan ve dolaylı yoldan cinsel çağrışım yapan ifadelere çalışmada yer

¹² Geçgel, age, s. 3.

verilmemektedir. Aşağıdaki tabloda türkülerin illere göre dağılımı mevcuttur.

Yöre	Türkü Sayısı
Ordu	63
Giresun	63
Trabzon	88
Rize	62

Türkülerin çoğu erkek ağzından söylenmektedir. Bu, türkülerin içeriğinde yer alan cinsel içerikli çağrışımların çoğunun erkek merkezli bakış açısıyla verildiği sonucunu da doğurmaktadır. Ortaya konan bakış açısı toplumsal cinsiyetçi yaklaşımlar da içermektedir. Kadının bedeni üzerinden yapılan değerlendirmeler, kadının cinsel bir obje olarak görülmesi gibi unsurlar günümüz dünyasında üzerine tartışılan konulardan bazılarıdır. Ataerkil bir dünyanın hâkimiyeti metinlerde de içeriksel ve dilsel olarak kendisine yer bulmaktadır. Anne rolüyle toplumda benimsenen kadın için ninni söylemek uygun görülürken sevdiğine türkü yakmak erkek tarafından yapılabilecek bir eylem olarak ifade edilmektedir. Cinselliğin kadın için tabu olarak görüldüğü toplumlarda erkek için böyle bir durum söz konusu olmamaktadır.

Edebî ürünlerin incelenmesi aşamasında toplumsal yapının analizi önemli bir noktadır. Eseri, olduğu mekândan bağımsız değerlendirmek eserin anlamsal bütünlüğüne zarar verecektir. Karadeniz Bölgesi ekonomik ve sosyal bakımdan geri kalmış bölgelerin başında gelmekte, fazlasıyla göç vermektedir. Özellikle de kadınların eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Bu durum da kadının çalışma hayatındaki rolünü kısıtlamaktadır Doğu Karadeniz kadını için geçmişten süregelen güçlü kadın imajı, özellikle görsel medyanın da desteklemesiyle günümüze kadar güçlenerek varlığını sürdürse de bu durum gerçeği yansıtmamaktadır. Bu koşullar da kadın için kapalı, sınırlı, bağımlı bir hayat tarzını doğurmaktadır. Bunun sonucunda da kadına gurbete giden erkeğini beklemek görevi düşmektedir. Bu bekleyiş esnasında da kendisine toplum tarafından atfedilen “edepli, namuslu” olma rolüne sadık kalması beklenmektedir. Sözü ve davranışları toplumun kontrolü altındadır.

Kadın, türkülerin önemli bir kısmında kendisine yer bulmaktadır. Özellikle de kadının fiziksel özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. Bunun

yanı sıra türkülerde, kadına karşı hissedilen duygular ve hayaller de ortaya konan tasviri desteklemektedir.¹³ Bu tasvirin merkezindeki kadın, cinsel bir obje olarak görülmemektedir. Özellikle kadının güzelliği üzerinden yapılan cinsel çağrışımlar sevgi üzerinden aktarılmaktadır.

Kıyafet

Giysiler, toplumların kimlikleri hakkında önemli bilgiler veren sessiz göstergelerdir. İnsanoğlu için kendini ifade etme gereksinimi vazgeçilmez bir ihtiyaç olmaktadır. Hayat boyunca yer aldığı tüm sahalarda kendini ifade etme arayışı içerisinde de girmektedir. Bu bağlamda giysiler de kapalı toplumlarda özellikle kadınlar özelinde etkin bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Türkülerde de bu durumun varlığına sıkça rastlanılmaktadır. Giysilerin mesajları dolaylı bir yoldan iletmesi şairler için işlevselliğinin artmasını sağlamaktadır. Metinlerin yorumlanmasında gözetilen dönemsel bakış açısı burada da dikkate alınmalıdır.

Alaca çorapları ayağına dar idi

Aldattın beni e kız sevdan var idi¹⁴

Lebleri koyarlar tasa

(Vay) seni düşürürler yasa

Köynek uzun şalvar kısa¹⁵

Çorap ve şalvar bu türkülerde cinsel objeler olarak dikkat çekmedir. Frestone¹⁶ kadınların dikkati çekecek şekilde giyinmesini bireysellikleri onaylanan yollardan kanıtlayamayan kadınların, kendilerini bedensel olarak ortaya koymaları, değişik bir şey olsun istemeleri şeklinde ifade etmektedir.

¹³ Serenat İstanbullu, Kültür ve Müzik Eğitimi Ögesi Olan Türkülerde Kadın Temasının Analizi, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2014, s. 10.

¹⁴ TRT-THM, No: 3867

¹⁵ TRT-THM, No: 3922

¹⁶ Shulamith Firestone, Cinselliğin Diyalektiği, çev. Yurdanur Salman, İstanbul, 1979, s. 182.

Öpmek-Sarılmak

Öpmek, sarılmak gibi istekler de türkülerde açıkça dile getirilmektedir. Erkek ağızlı bu türkülerde erkek, daha samimi olmak istemekte ve daha fazla yakınlık beklemektedir.

Ha buradan yukarı
Dağa gidelim dağa
Açta gel
Sarılacağıum sağa¹⁷

Penceresinin camı
Sürülmüş mavi boya
Penceren bakana
Sarılısam doya doya¹⁸

Gel otur konuşalım
Dizin dizime vursun
Öyle bir sarılalım
Akan dereler dursun¹⁹

Kıl olsak çubuk olsak da
Kemençeme yay olsak
Sarsak birbirimizi hişt hişt
Bir sene uyanmasak²⁰

Pencere pervazına

¹⁷ TRT THM, No: 1860

¹⁸ TRT THM, No: 184

¹⁹ TRT THM, No: 3564

²⁰ TRT THM, No: 1612

Kim sürdü yeşil boya

Penceren bakana

Sarılsam doya doya²¹

Belirtilen unsurlar, salt bir cinsel istek olarak değerlendirilmemeli, aşığın sevdiğine karşı duyduğu sevginin tezahürü olarak da görülmelidir.

Uygunsuz Vaziyet

Asmadan gel asmadan

Fistan giyer basmadan

Kalk gidelim sevdiğim

Devriyeler basmadan²²

Yukarıdaki türküde de jandarmanın uygunsuz bir vaziyette kendilerini yakalayabileceği söylenmektedir. Bu durum toplumsal normların erkek üzerindeki etkisini de ortaya koymaktadır.

Sevişmek

Erotizm bedeni çeşitli unsurları (organlar, işlevler, imgeler, roller vb.) birbirine eklemleyen birim olarak sergiler, keşfeder ve teatralleştirirken, “arzunun müphem nesnesi” olarak bedene yaklaşmaya izin vermez, onu akla, hayale gelebilecek her türlü dolayım aracılığıyla ele almaya, kat etmeye, sökmeye ve kullanmaya çabalar.²³

Alçacık beden yârim

Sallanıp giden yârim

Sevişip de ayrıldık

Sebebi neden yârim²⁴

İnsan, bedenine ait yapılan değerlendirmelerin ait olduğu kültürün sembolizmidir. Bundan dolayı insan bedenini sadece bir organizma olarak değerlendirmek yanlış bir tutum olacaktır. Bu noktada tarihsel ve kültürel kimliği de göz ardı edilmemelidir. Bu durum insan bedeninin

²¹ TRT THM, No: 2069

²² TRT THM, No: 193

²³ Roger, Dadoun, Erotizm, çev. Işık Ergüden, İstanbul, 2003, s. 14.

²⁴ TRT THM, No: 192

meydana gelmesinde sosyo-kültürel yapının varlığını doğrular niteliktedir.²⁵

Yanak

Boztepe'nin Başında adlı türküde ise sevgilinin yanağı güzellik unsuru olarak kullanılmaktadır.

Yanağında mezeler
Boz tepenin başında
Esiyor serin yeller
Karşıdan el ediyor ince belli güzeller²⁶

Göğüs

Kelimeler arasında anlam ilişkisi kurarak yapılan benzetmeler de cinsellik aktarımında başvurulan bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eminem Pazar mısın
Şeftali satar mısın
Şeftali şöyle dursun
Benimle kaçır mısın²⁷

Burada cinselliğin doğrudan ifadesi ile birlikte, şeftalinin imalı şekilde cinsel gönderme amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

Diğer Unsurlar

Cilve, TDK'de "hoşa gitmek için takınılan çekici, edalı davranış; işve" anlamlarına gelmektedir.²⁸

Duman dağa iz eder
Derelere az eder
Sevdalı sevdasına
Cilve eder naz eder²⁹

²⁵ Rifat Bilgin, "Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26/1 (2016), s. 220.

²⁶ TRT THM, No: 1354

²⁷ TRT THM, No: 406

²⁸ <https://sozluk.gov.tr/?ara=cilve> (Erişim Tarihi: 11.10.2024)

²⁹ TRT THM, No: 3501

Yine benzer şekilde Ően, güzel, fettan (genç kadın) ifadesi anlamına gelen yosma da türkülerde kendisine yer bulmaktadır.³⁰

Evlerinin önünde kara üzüm asması

Gözetimde gelmedi o andırın yosması³¹

Bu ifadeler kadının erkeği etkilemeyi istediğini ortaya koymakta özellikle yosma ifadesinin toplumdaki karşılığının cinsellikle bağlantılı olduğu görölmektedir.

Gökte Yılduz Ay Misun türküsünde sevgilinin bakışlarına maruz kalan âşık, “beni yiyecemisun” diyerek cinsel bir imada bulunmaktadır.

Kemence sesi misunda

Peri misun cin misun

Çok bakayisun bağa hişt hişt

Beni yiyecemisun³²

“Benim olacaksın.” ifadesinin cinsel birlikteliği de çağrıştıran bir ifadedir. Sen benim olmuşidi” diyen erkek âşık, burada “rüya”yı kullanarak isteğini makul bir hale getirmektedir.

Eminem ince belin

Güllü anama gelin

Kaçıracağım seni

Olacaksın benim³³

Ben bu gece rüyama

Cordum seni elmişin

Bende cordum rüyama

Sen benim olmuşidi³⁴

³⁰ <https://sozluk.gov.tr/?ara=yosma> (Erişim Tarihi: 11.10.2024)

³¹ TRT THM, No: 1324

³² TRT THM, No: 1612

³³ TRT THM, No: 1187

³⁴ TRT THM, No: 1426

Başka bir türküde ise tek başına yatmak istemediğini söyleyen erkek, evlenme isteğini belirtmektedir.

Geçi ile koyunu

Ben sürüye katamam

Yıkılası sayfan da

Tek başıma yatamam³⁵

Sonuç

Türküler yaşanmışlıklara ev sahipliği yapmakta, insanların duygularına tercüman olmaktadır. Hayatın içinde ne varsa bir zaman sonra kendisinde dile geldiğini görmüştür. Cinsellik, diğer şiir anlayışlarında olduğu gibi halk şiirinde de kendisine yer bulmaktadır. Burada göze çarpan husus, halk şiirinin cinsel unsurları verirken çok daha dikkatli bir tavır sergilemesidir. Halk şiiri bu konuda çok daha kapalı bir anlatım yolunu tercih etmektedir. Kullandığı dil ve üslup da bu yönde bir gelişim ve değişim göstermektedir. Cinsellik, salt erotizm temelli bir bakış açısıyla sunulmamakta karşılıklı hissedilen duygularla beslenmektedir. Bunun oluşabilecek toplumsal tepkiye karşı bir önlem olarak yapıldığı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra cinsel unsurların erkek ağızlı türkülerde çok daha fazla ön plana çıktığı da görülmektedir. Bunda kadına ve erkeğe toplumda yüklenen kimlikler de etkili olmaktadır. Türkülerde kadının cinsel bir obje olarak karşımıza çıkması, fitneci, ayartıcı gibi anlamlara gelen sıfatlarla anılması kadının toplumsal rolünü ve kadına karşı olan toplumsal tavrı göstermesi bakımından önemlidir. Erkek için ise bu tarz ifadeler rastlanılmamaktadır. Karadeniz kadını hakkında ortaya konan güçlü kadın imajının eserlerde karşılık bulmadığı da görülmektedir.

³⁵ TRT THM, No: 1326

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Türk Halk Müziği Nota Arşivi

Kitap ve Makaleler

Aydemir, Adem, “Divanü Lügati’t Türk’te Aşk ve Cinsellik Üzerine”, The Journal of Academic Social Science Studies, 5/2 (2012), s. 15-41.

Bilgin, Rifat, “Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26/1 (2016), s. 219-243.

Boratav, Pertev Naili, Türk Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul 1992.

Dadoun, Roger, Erotizm, çev. Işık Ergüden, İstanbul 2003.

Firestone, Shulamith, Cinselliğin Diyalektiği, çev. Yurdanur Salman, İstanbul 1979.

Gazimihal, Mahmut Ragıp, Anadolu Türküleri ve Musikî İstikbalimiz, İstanbul, 2006.

Geçgel, Hulusi, “Türk Edebiyatında Erotizm Teması Üzerine”, Hayal Dergisi, 19 (2006), s. 1-7.

Göher Vural, Feyzan, “Türk Kültürünün Aynası: Türküler”, Journal New World Sciences Academy, 6/3 (2011), s. 397-411.

Göher Vural Feyzan, İstanbullu Serenat, “Cinsel Çağrışımlı Türkü Sözlerinin Bölgelere Göre Dağılımı”, Turkish Studies, 11/18 (2016). s. 79-94.

İstanbullu Serenat, Kültür ve Müzik Eğitimi Ögesi Olan Türkülerde Kadın Temasının Analizi, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2014.

Kaya, Doğan, Anonim Halk Şiiri, Ankara 1998.

Oğuz M. Öcal, Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam, Ankara 2001.

Usluer, Fatih, “Aşk Mesnevîlerinde Cinsellik Mazmunları”, Electronic Turkish Studies, 2/4 (2007), s. 795-822.

Yapıcı, Ali, Halk Şiirinde Türkü, Ankara 2007.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/?ara=cilve> (Erişim Tarihi: 11.10.2024)

<https://sozluk.gov.tr/?ara=yosma> (Erişim Tarihi: 11.10.2024)